

Библиографические ссылки

1. Мишкевич М.В. Восточные культуры в современных условиях интернационализации бизнеса // Евразия: межкультурное взаимодействие в экономическом и образовательном пространстве: материалы Международной научно-практической конференции. М-во образования Респ. Беларусь, Белорус. гос. экон. ун-т, Респ. ин-т китаеведения им. Конфуция БГУ, 2017.
2. Мишкевич М.В., Киндрук М.Ю. Культурные особенности рекламной коммуникации в современной Японии // Экономический рост Республики Беларусь: глобализация, инновационность, устойчивость: материалы XII Международной научно-практической конференции, Минск, 16 мая 2019 г. Белорус. гос. экон. ун-т. Минск: БГЭУ, 2019.
3. Hofstede G. Cultures and Organizations: Software of the Mind, Third Edition. New York City: McGraw Hill Professional, 2010.
4. Лотман Ю.М. Статьи по семиотике и топологии культуры // О двух моделях коммуникации в системе культуры. Таллин: «Александра», 1992.
5. Hall E. Beyond culture. Norwell: Anchor Press, 1976.

КРЫТЭРЫ ВЫЛУЧЭННЯ НЕКАДЫФІКАВАНЫХ АД'ЕКТЫЎНЫХ КАМПАЗІТАЎ

SELECTION CRITERIA FOR NON-CODIFIED COMPOUND ADJECTIVES

Т.А. Астапчык

T.A. Ostapchuk

Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка
Мінск, Беларусь

Belarusian state pedagogical university named after Maxim Tank
Minsk, Belarus

e-mail: tatjana-vyskvarko@rambler.ru

Артыкул прысвечаны праблеме крытэрыяў вылучэння некадыфікаваных ад'ектыўных кампазітаў у беларускіх і англійскіх мастацкіх тэкстах. Абгрунтоўваецца выснова, што такімі крытэрыямі могуць быць незафіксаванасць ад'ектыва ў найбольш аўтарытэтных лексікаграфічных крыніцах і графічная цэльнааформленасць адзінкі.

The article researches the problem of selection criteria for non-codified compound adjectives in Belarusian and English literary texts. The author comes to the conclusion that non-fixation of the adjective in the most authoritative lexicographical sources and graphic completeness of the unit can be considered as such criteria.

Ключавыя словы: кадыфікацыя; некадыфікаваныя ад'ектыўныя кампазіты; мастацкія тэксты; лексікаграфічныя крыніцы; графічная цэльнааформленасць.

Keywords: codification; non-codified compound adjectives; literary texts; lexicographical sources; graphic completeness.

Некадыфікаваныя словы з'яўляюцца ўвасабленнем глыбінных моўных матчымасцей (дэрывацыйных, семантычных, стылістычных), якія могуць застацца нявыяўленымі пры скіраванні даследчыцкай увагі выключна на кадыфікаваныя пласты лексікі. У сучаснай беларусістыцы, русістыцы і англістыцы адсутнічаюць комплексныя даследаванні некадыфікаваных ад'ектыўных кампазітаў (далей НАК). НАК уяўляюць сабой кагнітыўна-дыскурсіўныя ўтварэнні, якія характарызуюцца трохаспектнай лінгвістычнай прыродай: ад'ектыўнасцю, неаднакампанентнасцю, індывідуальна-аўтарскім статусам. Складаныя ад'ектывы ўяўляюць сабой гетэрагенны клас лексічных адзінак, які патрабуе пераасэнсавання падыходаў да яго даследавання. Фрагментарна НАК узагадваюцца ў працах, прысвечаных ад'ектывам, кампазітам ці індывідуальна-аўтарскім словам розных часцін мовы. Супастаўляльнае даследаванне беларускіх і англійскіх НАК не ажыццяўлялася ні ў беларускім, ні ў замежным мовазнаўстве. Навуковае асэнсаванне ад'ектыўных кампазітаў характарызуецца эпізадычнасцю і фрагментарнасцю. Назоўнікі і дзеясловы, як простыя, так і складаныя, атрымалі значна больш увагі ў айчынай і замежнай навуковай літаратуры.

Матэрыялам для даследавання паслужылі беларускія і англійскія НАК, сабраныя метадам скразной выбаркі з раўназначных па аб'ёме мастацкіх праявістых тэкстаў 20–30-х гадоў XX стагоддзя 17 беларускіх (Міхась Зарэцкі, Мікола Нікановіч, Змітрок Бядуля, Якуб Колас, Максім Гарэцкі, Ян Скрыган, Эдуард Самуйлёнак і інш.) і 15 англійскіх (Дэвід Герберт Лоўрэнс, Вірджынія Вульф, Джон Галсуорсі, Рычард Олдынган, Гільберт Кійт Чэстэртан, Герберт Уэлс, Уільям Сомерсет Моэм і інш.) пісьменнікаў. Услед за І. Ю. Вераксіч, англійская літаратура разглядаецца намі як шматнацыянальная, прадстаўленая не толькі пісьменнікамі Англіі, але і Шатландыі, Ірландыі і Уэльса [1, с. 61].

“Кадыфікацыя мовы (лінгвістычная кадыфікацыя) – гэта экспліцытнае прызнанне нарматыўнасці моўных з'яў і фактаў, зафіксаваных у слоўніках, граматыках” [2, с. 155]. Корпус беларускіх і англійскіх НАК склалі адзінкі, не прадстаўленыя ў найбольш аўтарытэтных лексікаграфічных крыніцах, што адлюстроўваюць нормы беларускай і англійскай моў. Зварот да лексікаграфічных даведнікаў хоць і не выступае абсалютным эталонам кадыфікаванасці ці некадыфікаванасці слова [3, с. 16-17], дазваляе дастаткова пэўна ажыццявіць стратыфікацыю некадыфікаванай лексікі.

Ад'ектыўныя цяжкасці ўзнікаюць пры ажыццяўленні выбаркі з англійскіх мастацкіх тэкстаў. Англійскія НАК адметныя большай (у

параўнанні з беларускімі) разнастайнасцю мадэлей утварэння, варыянтаў спалучальнасці кампанентаў і колькасцю апошніх, што абумоўлена выразнымі тэндэнцыямі да аналітызму ў англійскай моўнай сістэме. Практычна немагчыма лексікаграфічна ахапіць “кампазітную лавіну” англійскай мовы. Экспрэсіўнае словаўтварэнне выявілася праз невялікую колькасць англійскіх НАК, створаных непасрэдна са стылістычнымі мэтамі без прэтэнзіі і шансаў на ўваход у слоўнік (*all-discovering (sun)*, *dark-lustrous (magnificence of gladioli)*, *life-central (lily)*, *wind-brushed (sky)*), у той час як большасць беларускіх НАК – яскравы вынік экспрэсіўнай дэрывацыі, адзінкі з бяспрэчным індывідуальна-аўтарскім статусам: *жудасна-кывавая (драма)*, *фатальна-напорная (сіла)*, *няўёмна-злоснае (абурэнне)*. Пры вылучэнні англійскіх НАК заяўляе пра сябе нявырашанае ў мовазнаўстве пытанне крытэрыяў складаных слоў і *цэльнааформленасці* складанага слова, ілюстрацыяй чаго з’яўляецца распаўсюджаная практыка аднясення некаторых англійскіх семантычна звязаных спалучэнняў слоў, што пішуцца асобна, да кампазітаў. У гэтым артыкуле, услед за М. М. Міхалевіч [4, с. 24-25], прыняты за аснову крытэрыі *графічнай цэльнааформленасці* пры ажыццяўленні выбаркі англійскіх НАК.

Такім чынам, крытэрыямі вылучэння беларускіх і англійскіх НАК у нашым даследаванні сталі: а) графічная цэльнааформленасць адзінкі; б) незафіксаванасць слова ў наступных аўтарытэтных лексікаграфічных крыніцах:

1. Байкоў М., Некрашэвіч С. Беларуска-расійскі слоўнік. Мінск: Дзярж. выд-ва Беларусі, 1925.

2. Граматычны слоўнік прыметніка, займенніка, лічэбніка, прыслоўя: А–Я / НАН Беларусі, Ін-т мовы і літ.; уклад.: Н.П. Еўсіевіч [і інш.]; навук. рэд. В.П. Русак. Мінск: Беларус. навука, 2009.

3. Мюллер В.К. Полный англо-русский русско-английский словарь = Complete english-russian russian-english dictionary: 300 000 слов и выражений. М.: Эксмо, 2013.

4. Некрашэвіч С.М., Байкоў М.Я. Расійска-беларускі слоўнік. Мінск: Беларус. дзярж. выд-ва, 1928.

5. Слоўнік беларускай мовы: Арфаграфія. Арфаэпія. Акцэнтuaцыя. Словазмяненне / Акад. навук БССР, Ін-т мовазнаўства; пад рэд. М.В. Бірылы. Мінск: БелСЭ, 1987.

6. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы: больш за 65 000 слоў / НАН Беларусі, Ін-т мовазнаўства; пад рэд. М.Р. Судніка, М.Н. Крыўко. 4-е выд. Мінск: Беларус. энцыкл., 2005.

7. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. / Акад. навук БССР, Ін-т мовазнаўства; пад агул. рэд. К.К. Атраховіча (К. Крапівы). Мінск: Беларус. Сав. Энцыкл., 1977-1984. 5 т.

8. Энцыклапедыя электронная [Электронны рэсурс]. URL: <http://www.slounik.org/> (дата звароту: 19.02.2019).

9. Cambridge Dictionary [Electronic resource]. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звароту: 20.02.2019).

Collins Cobuild English language dictionary / ed. J. Sinclair. London: Harper Collins, 1988.

11. Collins [Electronic resource]: free online dict. URL: <https://www.collinsdictionary.com/> (accesses: 20.02.2019).

12. Longman Dictionary of Contemporary English [Electronic resource]. URL: <https://www.ldoceonline.com/> (accesses: 20.02.2019).

13. Oxford Living Dictionaries [Electronic resource]. URL: <https://en.oxforddictionaries.com/> (accesses: 20.02.2019).

Нягледзячы на адсутнасць эталоннага, ідэальнага крытэрыю вылучэння некадыфікаваных слоў, беларускія і англійскія НАК, адабраныя з улікам незафіксаванасці ў аўтарытэтных лексікаграфічных крыніцах розных тыпаў, з’яўляюцца дастаткова надзейнымі канстытуентамі пласта індывідуальна-аўтарскай лексікі 20–30-х гадоў XX стагоддзя.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Зарубежная літаратура, XX век: курс лекцый / авт.-сост. И.Ю. Веракшч. Мозыр: Мозыр. гос. пед. ун-т, 2010.

2. Жеребило Т.В. Словарь лингвистических терминов. Назрань: Пилигрим, 2010.

3. Шабовіч М.В. Аказіянальныя словы ў беларускіх мастацкіх тэкстах 20-х гадоў XX стагоддзя / навук. рэд. П.А. Міхайлаў. Мінск: Логвінаў, 2013.

4. Михалевич М.М. Типы композитных предметных наименований в русском и английском языках: ономазиологический аспект: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Минск, 2017.